

CZU: 341.645(4): 341.231.14

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.2\(57\).05](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.2(57).05)

SUPRAVEGHEREA EXECUTĂRII JURISPRUDENȚEI CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI



Corina ȘIMAN,
doctorandă, USM

<https://orcid.org/0000-0002-8215-7532>

SUMAR

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale împuternicește organul decizional și executiv al Consiliului Europei, *id est* Comitetul de Miniștri, să supravegheze executarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Mecanismul astfel instituit posedă o anumită specificitate, care este inerentă sistemului european de protecție a drepturilor fundamentale. Așadar, prezintă interes atât natura politică a Comitetului de Miniștri, cât și elementele ce formează procesul de monitorizare a implementării conținutului hotărârilor și deciziilor Curții de la Strasbourg.

Cuvinte-cheie: *Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărâri, decizii, supravegherea executării, planuri de acțiuni, procedura de supraveghere.*

În sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului executarea jurisprudenței Înaltei Curți de la Strasbourg este supusă unui control bine structurat, pus în sarcina Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Respectiv, complexitatea procesului de supraveghere a executării hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului rezidă în multitudinea detaliilor de ordin procedural care trebuie luate în considerație în timpul monitorizării, precum și în esența organului care realizează această activitate – Comitetul de Miniștri.

În conformitate cu articolul 46 § 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, „hotărârea definitivă a

SUPERVISION OF THE EXECUTION OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS' CASE LAW

SUMMARY

The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms empowers the decision-making and executive body of the Council of Europe, *id est* the Committee of Ministers, to supervise the execution of the European Court of Human Rights' case law. The mechanism thus established possesses a certain specificity, which is inherent to the European system of protection of fundamental rights. Therefore, both the political nature of the Committee of Ministers and the elements that form the process of monitoring the implementation of the content of the Strasbourg Court's judgments and decisions are of interest.

Key-words: *European Court of Human Rights, judgments, decisions, supervision of the execution, action plans, supervision procedure.*

Curții este transmisă Comitetului de Miniștri care supraveghează executarea ei” [2]. Comitetul de Miniștri, principalul organ de elaborare a politicilor și principalul executiv al Consiliului Europei, este constituit din miniștrii afacerilor externe ai fiecărui stat membru, ori adjuncții lor – reprezentanța diplomatică permanentă la Strasbourg [17, p.61]. Rezultă că misiunea de a supraveghea executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului îi revine nu unui organism juridic, ci unui organism politic.

Doctrinarul Titus Corlățean susține că „articolul 46 § 2 confirmă și în acest fel specificitatea mecanismului de control de la Strasbourg prin deplasarea exercitării competenței controlului într-un cadru internațional care implică o responsabilitate colectivă, capabilă să dea greutatea necesară și să confirme caracterul obligatoriu al hotărârilor Curții pentru statele condamnate” [3, p.155]. La rândul său, autorul Corneliu Bîrsan afirmă că „asigurarea executării hotărârilor Curții este nu numai o obligație juridică, dar și o **obligație politi-**

că: angajamentul executării hotărârilor instanței europene este asumat față de comunitatea statelor membre ale Consiliului European în ordinea publică europeană în materie, iar art. 46 § 2 din Convenție atribuie Comitetului Miniștrilor un rol esențial în asigurarea executării acestor hotărâri” [1, p.1577]. Raționamentele respective sunt bine întemeiate, însă urmează a fi reținut riscul ca, pe parcursul monitorizării executării jurisprudenței Curții, reprezentanții statelor-părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului să fie guvernați uneori de circumstanțe politice, ținând cont de interesele statelor ce i-au delegat.

Articolul 46 § 2 din Convenție prevede că anume executarea hotărârilor definitive ale instanței europene este supravegheată. Reieșind din articolele 28, 42 și 44 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, sunt definitive hotărârile pronunțate de către Comitete și Marea Cameră, iar hotărârile emise de către Camere devin definitive în următoarele situații: când părțile declară că ele nu vor solicita retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; la trei luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră [2].

În principiu, sunt pasibile executării doar hotărârile definitive care constată o încălcare a Convenției, deseori numite populist „de condamnare a statului” [14, p. 247].

Este demn de menționat că este supusă controlului Comitetului de Miniștri nu numai executarea hotărârilor definitive ale Curții de la Strasbourg, ci și implementarea clauzelor acordurilor de reglementare amiabilă a cauzei. În concordanță cu articolul 39 § 3 și § 4 din Convenție, „în cazul soluționării pe cale amiabilă, Curtea radiază cauza de pe rol printr-o decizie care se limitează la un rezumat al faptelor și al soluției adoptate”, iar ulterior aceasta „este transmisă Comitetului de Miniștri, care supraveghează executarea clauzelor de soluționare pe cale amiabilă, așa cum acestea figurează în decizie” [2]. Acest aspect ne este reiterat de Regulamentul Comitetului de Miniștri privind supravegherea executării hotărârilor și a condițiilor reglementărilor amiabile, adoptat la 10 mai 2006 și, ulterior, amendat la 18 ianuarie 2017 [5].

Executarea jurisprudenței instanței europene se materializează prin întreprinderea diverselor **măsuri cu caracter individual și general** potrivite cauzei examinate.

Astfel, „statul reclamat este obligat să realizeze **măsuri cu caracter individual**, ale căror scop este de a asigura că încălcarea Convenției,

constată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, a încetat și că reclamantul este restabilit, în măsura în care este posibil, în situația sa anterioară încălcării Convenției de către autoritățile statale” [15, p. 9]. În literatura de specialitate a fost notat că „măsurile individuale constau, în primul rând, din plata sumei acordate în calitate de satisfacție echitabilă și, în cele din urmă, executarea unor măsuri specifice care vor pune capăt situației ilegale care a dat naștere încălcării Convenției Europene a Drepturilor Omului” [18, p. 330]. Satisfacția echitabilă se acordă, în virtutea articolului 41 din Convenție, pentru prejudiciul material și cel moral suferite, precum și pentru costurile și cheltuielile suportate de către reclamant. Alte măsuri de ordin individual îndreptate spre remedierea încălcării săvârșite în privința reclamantului pot fi, ca, de exemplu, revocarea unui ordin de expulzare emis contra unui străin în pofida riscului real de a-i fi aplicate tratamente rele în țara de întoarcere, eliberarea reclamantului aflat în detenție arbitrară, radierea unor mențiuni din cazier, restabilirea reclamantului în funcția anterior ocupată ori excluderea anumitor mențiuni din buletinul de identitate.

Măsurile cu caracter general, la rândul lor, „se concentrează asupra prevenirii viitoarelor încălcări ale Convenției din cauza problemei care inițial a dus la încălcarea ei” [15, p. 11], depășind în mod considerabil cercul reclamanților din speță. În calitate de măsuri generale pot fi considerate asemenea acțiuni precum realizarea de amendamente legislative, modificarea practicii judiciare ori administrative, îmbunătățirea condițiilor de detenție în instituțiile privative de libertate sau desfășurarea instruirilor pentru exponenții autorităților naționale în domeniul care s-a dovedit a fi problematic din perspectiva respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale consacrate de Convenție.

Măsurile ce urmează a fi întreprinse de către statele condamnate, precum și cele care deja au fost realizate, sunt aduse la cunoștința Comitetului de Miniștri prin intermediul **planurilor și rapoartelor de acțiuni** prezentate de către guvernele care au comis încălcarea Convenției.

Executarea jurisprudenței Curții de la Strasbourg este supravegheată în **procedură standard ori avansată** (*twin-track supervision procedure*). Majoritatea spețelor sunt monitorizate în procedură standard, iar în procedura avansată de supraveghere se regăsesc cauzele care necesită măsuri individuale urgente, hotărârile-pilot ori hotărârile care altfel dezvăluie probleme



structurale majore și/sau chestiuni complexe, precum și cauzele interstatale. O asemenea abordare permite evidențierea spețelor care necesită o atenție deosebită în timpul supravegherii executării jurisprudenței instanței europene, fiind posibil transferul cauzelor dintr-un tip de procedură în altul. Cu titlu de exemplu, menționăm că speța *Catan și alții c. Republicii Moldova și Rusiei* este monitorizată de Comitetul de Miniștri în procedură avansată, accentul fiind pus pe neexecutarea hotărârii de către Federația Rusă. Or, până în prezent acest stat nu a achitat nici măcar suma determinată de Curte în calitate de satisfacție echitabilă [7].

În principiu, Comitetul de Miniștri se întrunește de patru ori pe an pentru a estima măsurile descrise în planurile și rapoartele de acțiuni prezentate de către statele vizate, iar „reuniunile de evaluare de acest gen se desfășoară într-un format special („*Droits de l'Homme*” – DH), reprezentarea guvernelor fiind asigurată de diplomați cu pregătire corespunzătoare și special desemnați de la reprezentanțele permanente ale statelor pe lângă Consiliul Europei la Strasbourg” [3, p. 194].

Pe parcursul activității sale de monitorizare a implementării jurisprudenței instanței europene, Comitetul de Miniștri este consiliat și asistat de către Departamentul pentru Executarea Hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Totodată, Departamentul sprijină și statele condamnate pentru realizarea eficientă a procesului de executare.

În conformitate cu regula 16 din Regulamentul Comitetului de Miniștri privind supravegherea executării hotărârilor și a condițiilor reglementărilor amiabile, acest organ poate adopta **rezoluții interimare**, în special pentru ca să constate stadiul progresului executării sau, atunci când este necesar, să-și exprime preocuparea și/sau să facă anumite sugestii în acest sens. Reieșind din regula 17 din Regulament, **rezoluțiile finale** se adoptă atunci când Comitetul de Miniștri constată că statul vizat a întreprins toate măsurile ce au fost necesare pentru a se conforma hotărârii pronunțate de Curte împotriva sa ori că au fost realizate condițiile reglementării amiabile [5].

Bunăoară, Comitetul de Miniștri a adoptat 5 rezoluții interimare în contextul realizării controlului asupra executării hotărârii privind cauza *Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusiei*, și anume: Rezoluția ResDH(2005)42 din 22 aprilie 2005 [8], Rezoluția ResDH(2005)84 din 13 iulie 2005 [9], Rezoluția ResDH(2006)11 din 1 martie 2006 [10], Rezoluția ResDH(2006)26 din 10 mai 2006 [11] și

Rezoluția CM/ResDH(2007)106 din 12 iulie 2007 [12]. În cele din urmă, la 6 martie 2014, a fost adoptată Rezoluția finală CM/ResDH(2014)37, prin care Comitetul de Miniștri, declarând că și-a exercitat funcțiile potrivit articolului 46 § 2 din Convenție, a decis să înceteze supravegherea speței date [13].

În doctrină a fost subliniat că „Comitetul Miniștrilor deține (...) competența suverană cu privire la evaluarea manierei de executare și, în ultimă instanță, decizia închiderii definitive a cazului” [3, 192].

Este notabil că, în baza regulii 5 din Regulament, Comitetul de Miniștri adoptă un **raport anual** de activitate privind executarea hotărârilor și deciziilor pronunțate de către instanța europeană, care este publicat și transmis Înaltei Curți de la Strasbourg, Secretarului General, Adunării Parlamentare și Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei [5].

Respectiv, instituțiile menționate sunt informativ cu privire la procesul de executare a jurisprudenței instanței europene. Bunăoară, preocuparea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei în domeniul dat a fost exprimată de către acest organ deliberativ, *inter alia*, prin Rezoluția nr. 1226 din 28 septembrie 2000 privind executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului [6].

Referitor la **supravegherea executării hotărârilor-pilot**, accentuăm că, deși Curtea de la Strasbourg, de regulă, nu participă în procesul de monitorizare a implementării hotărârilor în sensul articolului 46 § 2 din Convenție, totuși „procedura hotărârii-pilot, prin natura sa, necesită ca nu numai Comitetul de Miniștri, dar și Curtea să se expună asupra faptului dacă obligațiile ce rezultă din hotărârea-pilot au fost onorate. Prin urmare, Curții Europene îi revine un rol activ în examinarea implementării măsurilor generale indicate în hotărârea sa de tip pilot” [16, p.162]. Statele condamnate obișnuiesc să notifice Curtea în privința măsurilor cu caracter general întreprinse de acestea întru conformarea cu hotărârile-pilot ce le vizează, iar o asemenea practică îi oferă instanței europene posibilitatea de a exercita un anumit control asupra executării hotărârilor de acest gen.

La nivel național, statele la fel pot să instituie mecanisme de monitorizare a executării jurisprudenței instanței europene. În redacția sa actuală, Legea Republicii Moldova nr. 797 din 2 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului prevede, la articolul 28¹, existența unei subcomisii pentru exercitarea controlului parla-

mentar asupra executării hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și a hotărârilor Curții Constituționale [4]. O asemenea inițiativă este laudabilă, astfel fiind consolidat dezideratul statului de a asigura implementarea jurisprudenței Curții de la Strasbourg în ordinea sa juridică internă.

În concluzie, supravegherea executării jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, într-adevăr, reprezintă un proces complex, cuprinzând o mulțime de elemente componente, materializate prin planurile și rapoartele de acțiune prezentate de către state, practica de a integra cauzele în procedură standard sau avansată de supraveghere, dar și cea de a emite rezoluții interimare sau finale pe marginea spețelor examinate, precum și alte aspecte aferente acestui proces, toate fiind îndreptate spre eficientizarea activității de monitorizare.

Totuși, în timp ce procesul dat constituie, în esență, o activitate juridică, el este desfășurat de către un organism politic. În context, ar putea exista pericolul ca reprezentanții statelor-părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului să promoveze în cadrul acestei structuri, în mod prioritar, pozițiile politice ale guvernelor ce i-au delegat. Însă, în literatura de specialitate a fost punctat că acțiunea Comitetului de Miniștri „se fundamentează pe asumarea colectivă a responsabilității statelor în demersul de corijare a violărilor Convenției Europene” [3, p.193]. Așadar, pe parcursul supravegherii executării jurisprudenței Curții de la Strasbourg, fiecare dintre guvernele reprezentate în cadrul Comitetului de Miniștri trebuie să servească, în exclusivitate, imperativului de asigurare a respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, pentru ca să fie posibilă realizarea misiunii comune de a impulsiona remedierea încălcărilor constatate de către Curte.

Referințe bibliografice:

1. Bîrsan C. *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*. Ediția 2. București: Editura C.H. Beck, 2010, 1920 p.
2. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf (vizitat la 12.04.2021).
3. Corlățean T. *Protecția europeană și internațională a drepturilor omului*. București: Universul Juridic, 2012. 363 p.
4. Legea Republicii Moldova nr. 797 din 02.04.1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 81-82/765. Versiunea în vigoare din 18.01.2021.
5. Regulamentul Comitetului de Miniștri privind supravegherea executării hotărârilor și a condițiilor reglementărilor amiabile, adoptat la 10 mai 2006 și amendat la 18 ianuarie 2017. <https://rm.coe.int/16806eebf0> (vizitat la 12.04.2021).
6. Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului European nr. 1226 din 28 septembrie 2000 privind executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. <https://pace.coe.int/en/files/16834/html> (vizitat la 12.04.2021).
7. Rezoluția interimară CM/ResDH(2020)183 din 3 septembrie 2020, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-204664> (vizitat la 12.04.2021).
8. Rezoluția interimară ResDH(2005)42 din 22 aprilie 2005, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-69844> (vizitat la 12.04.2021).
9. Rezoluția interimară ResDH(2005)84 din 13 iulie 2005, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-69991> (vizitat la 12.04.2021).
10. Rezoluția interimară ResDH(2006)11 din 1 martie 2006, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-72635> (vizitat la 12.04.2021).
11. Rezoluția interimară ResDH(2006)26 din 10 mai 2006, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-75394> (vizitat la 12.04.2021).
12. Rezoluția interimară CM/ResDH(2007)106 din 12 iulie 2007, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-83932> (vizitat la 12.04.2021).
13. Rezoluția finală CM/ResDH(2014)37 din 6 martie 2014, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European <http://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-146491> (vizitat la 12.04.2021).
14. Sârcu-Scobioală D. *Actul juridicțional internațional*. Chișinău: Elan Poligraf, 2013, 330 p.
15. Sârcu-Scobioală D., Șiman C. Măsurile întreprinse de state în procesul executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2019, nr. 1(48), p. 9-12.
16. Șiman C. Impactul hotărârilor-pilot ale Curții Europene a Drepturilor Omului asupra sistemelor de drept național. În: *Rezumatetele tezelor de master. Anii de studii: 2016-2018*. Chișinău: CEP USM, 2018, p. 153-166.
17. Greer S., Gerards J. and Slove R. *Human Rights in the Council of Europe and the European Union. Achievements, Trends and Challenges*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 510 p.
18. Mantouvalou V., Voyatzis P. The Council of Europe and the Protection of Human Rights: a System in Need of Reform. In: *Research Handbook on International Human Rights Law*, 2010, p. 326-352.

